

Kisebb közlések.

A vogul infinitivus. Tudtommal eddig még senki sem kísérlette meg a vogul infinitivus alaki magyarázatát. BUDENZ UA. a deverbális névszóképzőket tárgyalva, meg sem említi ezt az alakot, melyet akkor a csekély számú s nem is az összes nyelvjárásokra kiterjedő szövegközlések alapján magyarázni úgyszólván bajos lett volna. Ma, midőn e részben MUNKÁCSI gyűjtései folytán kedvezőbb helyzetben vagyunk, a nyelvjárási alakok pontosabb egybevetésével ha nem is bizonyos, de mindenesetre tetszetős magyarázatra juthatunk.

Lássuk mindenek előtt magukat az alakokat. α) I. *-uykwē*, *-uykwä*: B. *ālyuykwē*: élni (*āli*) | *minuykwē*: menni (*mini*) | *kinsuykwē*: keresni (*kinsi*) || *sa'iruykwä*: vágni (*sa'iri*) I: 70 | *vāruykwä*: készíteni (*vāri*) I: 70 | *nēruykwä*: kötni (*nē-*).

II. *-uɣw*; *-äɣw*; *-öɣw*: KL. *joɣmuɣw*: jární | *minuɣw*: menni || K. *rētāɣw*: csúffá lenni (*rētti*) I: 168 | *šoritāɣw*: veszekedni (*šoriti*) I: 168 || P. *šnkwsöɣw*: (bört) lehúzni a medvéről | *kām-lēmtöɣw* lágyítani.

III. *-uɣ*; *-oɣ*: KL. *joɣmuɣ*: jární | *minuɣ*: menni | *pimēntuɣ*: üzeni || AL. *rätuɣ*, *minuɣ*, *älüɣ*. || P. *öɣwtuɣ*: (kérgét) lehúzni | *kāmlēmüɣ*: lágyulni. || K. *älkütöɣ*: verekedni II: 226 | *khöŋkhaɣ*: mászni II: 225.

β) *-oŋ*, *-eŋ* (csupán a tavidai nyelvjárásban, hangzóilleszkedéssel): *kāntoŋ*: találni | *jaɣaɣloŋ*: egybegyűjteni | *minēŋ*: menni | *kēnsēŋ*: keresni.

Látnivaló, hogy mint rendszeren, úgy itt is az északi vogul őrizte meg a legteljesebb alakot (*-uykwē*). Induljunk ki ebből.

A képző első eleme nyilván az *-n* deverbális névszóképző, mely egyszerű (*-nē*, *-n*) alakjában járatos magában a vogulságban is. Pl. B. *entēptanē*: körülvezés (*entēpti*) | *alētēnē*: hordó (*alēnti*) || KL. *voqrnē*: cselekedet || K. (gyéresebb használatú): *tēnē*: étel | *pärtñēnē*: mángorló || P. *minnē*: menő || T. *luɣkutnē*: kopogó.

A cseremisiz is képez *-n* képzővel igenevet, mely a létigével szerkesztett praeteritumban is szerepel. Pl. cserS. *kün*: érett (*kü*:

érni) | *lin* : lett, geworden (*li*- *lenni*) | cserM. *jün* (*jü*- *inni*) ; præteritumban *tolon-am* e h. *tolon-ulam*. Akad nyoma a mordvinban is *-n-es* part. præt.-nak : *pekstai* verschlossen (*peksta*-).

Ezt a képzőt vehetjük fel (demin. utóképzővel társulva) a finn *-nut -nyt* part. præt. képzőben is (BUDENZ ez *n*-ben az *m* momentan képző változatát látja. V. ö. UA. 300—302.).

Magyarázatra szorul másodszer a *k* (χ) elem, mely a tavidai kivéve valamennyi nyelvjárás alakjában előfordúl. Több ok kényszerít arra, hogy ebben a finn-ugor *-g* lativ ragot lássuk. Igaz ugyan, hogy ennek leggyakrabban *-i* felel meg a vogulságban, pl. *χūtūi*, mögé, *viti*, vízzé, *χāsāi*, sokáig; de a *-k* megmaradását megmagyarázná itt az a körülmény, hogy nasalis után phonetikai helyzete egészen más volt, mint más consonans, pl. explosiva, vagy liquida, avagy magánhangzó után. A nasalis konzerváló hatását mutatja a *nuyk*, *nāyχ* «fől» szó is, mely a *num*, *nom*, *nom* «felső rész» szó lativusa.

A KL., AL., K. és P. nyelvjárásokban a deverb. névszóképző elem lappangásba jutott. Az északi vogul *-uyk[we]* ~ K. *-oχ* megfelelés ép olyan, mint: B. *nāyχ* : K. *noχh* (igekötői alak). Némileg elütő a többitől a tavidai alak, hol a lativ elem lekopott s nyomát csak a gutturalis nasalis mutatja.

A megfelelés olyan, mint

B. *nāyχ* ~ T. *nuy* (igekötői alak).

B. *puyk* ~ T. *poη* (fej).

P. *raηkhē*, külön ~ T. *raη*, kívül.

A *-wē*, *-w* (lásd I. II.) értelmet nem igen módosító utóképző (v. ö. *-k* dim. képzővel társulva (*-kwē*) *pī*: *pīkwē*: fucska. Ezen elemzés szerint már most a vogul infinitívusvégzet ízről-ízre megfelel a zürj.-votj. *-ni*-végzet s a magy. *-ni* infinitívus-végzetnek.

GOMBOCZ ZOLTÁN.

TÜZETES MAGYAR NYELVTAN

TÖRTÉNETI ALAPON.

BALASSA JÓZSEF közreműködésével írja

SIMONYI ZSIGMOND.

Első kötet: **Magyar hangtan és alaktan.**

A M. T. Akadémiától Lukács Krisztina díjjal jutalmazott munka.

Bolti ára 6 frt.

NÉMET ÉS MAGYAR SZÓLÁSOK.

Segédkönyvül a németből való fordításhoz, s kiegészítésül a német-magyar szótárakhoz.

A magyar nyelvnek legjobb forrásaiból szerkesztette

SIMONYI ZSIGMOND.

A M. T. Akadémiától Marczibányi-díjjal jutalmazott pályamunka.

Budapest, 1895. Kiadja a Franklin-Társulat.

Ára 3 frt.

A MAGYAR NYELV.

A művelt közönségnek írta

SIMONYI ZSIGMOND.

Kiadja a M. T. Akadémia. — Két kötet. — **Ára fűzve 2 frt.**

Első kötet: **A magyar nyelv élete.** — Bevezetés: Nyelv és nyelvtudomány. I. A magyar nyelvnek eredete és rokonai. II. Idegen hatások. III. Nyelvtörténet és nyelvmlékek. IV. A népnyelv és a nyelvjárások. V. Irodalmi nyelv, nyelvújítás, nyelvhelyesség.

Második kötet: **A magyar nyelv szerkezete.** — I. Hangok, hangváltozások, helyesírás. II. Összetétel és szóképzés. III. A jelentések viszontagságai. IV. A szófejtés. V. A ragozás. VI. A mondatban.